

CINQUANTA ANYS DE REVISTES MÈDIQUES A LA DEMARCACIÓ DE TARRAGONA (1887 – 1937)

Ferran Sabaté Casellas

Introducció

Crida l'atenció que en el període de 50 anys, que van del 1887 a 1937, es publicuessin a les comarques de Tarragona 15 revistes de medicina. Això ens parla del pes demogràfic i econòmic d'aquesta zona del Principat en aquest període històric; però també de la vitalitat científica i cultural d'aquestes contrades.

En aquest període de la Restauració i el primer terç del segle XX, i en aquestes comarques del sud del Principat, es produeix una florida notable de personalitats i institucions, de transcendència nacional i internacional. És un període fèrtil i dolç en molts sentits. Personatges com l'arquitecte Gaudí, el pintor Miró, o el metge Ferran, són exponents d'aquesta vitalitat, junt a institucions com l'Institut Pere Mata de Reus, l'Observatori de l'Ebre a Tortosa, o el Centre de Lectura de Reus, de la mateixa època estudiada en aquesta comunicació.

Materials

Els materials recollits en aquest estudi, procedeixen de les hemeroteques del Centro de Documentación de Historia de la Medicina de la Fundació Uriach, i del Centre de Lectura de Reus.

Com a repertori bibliogràfic, hem consultat la "Bibliografía Médica Hispánica, 1475-1950" de J.M. López Piñero i M.L. Terrada; el "Catálogo colectivo de publicaciones periódicas en bibliotecas españolas". Medicina 2ª edición, Madrid, M.E.C. 1976; París Biblioteca de Medicina; el "Manual del Librero Hispanoamericano" d'A. Palau Dulcet, Barcelona, 1968-1977; Canivell; "Prensa médica en Cataluña hasta 1900" de Calbet Camarasa, Barcelona 1967.

Fitxa Tècnica

<i>Títol:</i>	LA MEDICINA CONTEMPORÁNEA. REVISTA MÉDICA DE REUS
<i>Subtítol:</i>	Organo de la clase Médico-farmacéutica de la provincia de Tarragona
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1887-1891
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Sabater, Plaza del Rey, 10
<i>Format:</i>	16 x 22 cm.
<i>Fulls:</i>	24 + 8 de publicitat
<i>Tipografia:</i>	
<i>Idioma:</i>	Castellà
<i>Director:</i>	Dr. Francisco Gras Fortuny
<i>Col·laboradors:</i>	Drs.: Angel Campos, Salvador Cardenal, Antonio Constantí, Jaime Ferran Clua, Juan Giné Partagas, Bartolomé Robert, Rafael Rodríguez Méndez
<i>Continguts:</i>	Reflexiones (Editorial), Artículos (Originals), Resumen del movimiento científico (Novetats mèdiques), Bibliografía, Sección oficial (Estadístiques)
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Canivell (1319)
<i>Títol:</i>	BOLETÍN DEL CENTRO MÉDICO-FARMACÉUTICO
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Tarragona
<i>Cronologia:</i>	1887
<i>Periodicitat:</i>	
<i>Impremta:</i>	
<i>Format:</i>	
<i>Fulls:</i>	
<i>Tipografia:</i>	
<i>Idioma:</i>	
<i>Director:</i>	
<i>Col·laboradors:</i>	
<i>Continguts:</i>	
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	J. M. López Piñero y M.L. Terrada, Bibliografía Médica Hispánica 1475-1950, Vol. 8: Revistas 1736-1950
<i>Títol:</i>	BOLETÍN DEL COLEGIO DE MÉDICOS DE LA PROVINCIA (TARRAGONA)
<i>Subtítol:</i>	Boletín del Colegio Oficial de Médicos de Tarragona. Butlletí del Col·legi Oficial de Metges de Tarragona
<i>Publicada a:</i>	Tarragona
<i>Cronologia:</i>	1900-1908; 1909-1929; 1930-1937
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Tipografia E. Pàmies
<i>Format:</i>	17 X 24 cm.
<i>Fulls:</i>	Mitjana de 20 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Noucentista, amb dos colors de tinta
<i>Idioma:</i>	Castellà i Català
<i>Director:</i>	President del Col·legi. Redacció: D. Recasens (1930-)
<i>Col·laboradors:</i>	P. Nubiola, F. Gallart Mones, Lluís Sayé, Pere Domingo, Emili Mira, J. Freixas i Freixas, J. Aiguader i Miró
<i>Continguts:</i>	Notes col·legials, Legislació oficial, Artículos de formació continuada
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (137); A. Palau Dulcet (32121)

<i>Títol:</i>	BOLETÍN DEL COLEGIO DE MÉDICOS DEL PARTIDO DE REUS
<i>Subtítol:</i>	Órgano oficial de este Colegio
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1902- 1919
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Tipografía de C. Ferrando, Arrabal de Sta. Ana, 35
<i>Format:</i>	15,5 X 22,5 cm.
<i>Fulls:</i>	18 páginas
<i>Tipografia:</i>	
<i>Idioma:</i>	Castellà
<i>Director:</i>	La Junta de Gobierno
<i>Col·laboradors:</i>	Comité de Redacción: R. Mata, R. Grau, A. Aluja, A. Mercader, A. Tort, F. Gras
<i>Continguts:</i>	Sección profesional, científica, oficial, noticias, estadística
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Canivell (383, 724)

<i>Títol:</i>	HOJAS MENSUALES DE OFTALMOLOGÍA
<i>Subtítol:</i>	Revista de Medicina Ocular
<i>Publicada a:</i>	Tortosa
<i>Cronologia:</i>	1908
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Querol
<i>Format:</i>	16 X 25 cm.
<i>Fulls:</i>	40 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Noucentista. Cobertes cartró verd, tinta negra
<i>Idioma:</i>	Castellà
<i>Director:</i>	Dr. A. Oliveras
<i>Col·laboradors:</i>	A. Mercader, F. Risech, S. Garcia Mansilla, R. Castillo, etc.
<i>Continguts:</i>	Treballs originals, Societats científiques, Llibres i revistes, Notícies
<i>Il·lustracions:</i>	Alguna
<i>Referències:</i>	

<i>Títol:</i>	BOLETÍN DE LA ASOCIACIÓN DE MÉDICOS DE REUS
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	Entre 1914 i 1919
<i>Periodicitat:</i>	
<i>Impremta:</i>	
<i>Format:</i>	
<i>Fulls:</i>	
<i>Tipografia:</i>	
<i>Idioma:</i>	
<i>Director:</i>	
<i>Col·laboradors:</i>	
<i>Continguts:</i>	
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Canivell (190, 380-382); París BM (230); Colectivo BEI (171)

<i>Títol:</i>	PVERICVLTURA
<i>Subtítol:</i>	Publicació de l'Institut de Puericultura de Reus
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1921-1936
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Tipografia Catalonia
<i>Format:</i>	17 X 24 cm.
<i>Fulls:</i>	Mitjana de 20 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Noucentista. Cobertes amb tinta de color
<i>Idioma:</i>	Bilingüe, Català i Castellà
<i>Director:</i>	Alexandre Frias Roig
<i>Col·laboradors:</i>	Dr. J. Roig i Raventós, Dr. M. Salvat i Espasa, Dr. August Brossa
<i>Continguts:</i>	Articles de divulgació sanitària i pedagògica
<i>Il·lustracions:</i>	Sí
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (405)
<i>Títol:</i>	BOLETÍN MÉDICO DE REUS
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1921-1930
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Impremta de Celestino Ferrando
<i>Format:</i>	19 X 26 cm.
<i>Fulls:</i>	
<i>Tipografia:</i>	Noucentista. Cobertes de color marró, a una tinta
<i>Idioma:</i>	Castellà. Català l'any 1930
<i>Director:</i>	Dr. J.M. Ibarz
<i>Col·laboradors:</i>	Drs. J. Sabater Vallès, Lluís Fullat, F. Gallart Mones, etc.
<i>Continguts:</i>	Articles científics, noticiari professional, "de otras revistas", publicitat farmacèutica i d'establiments sanitaris
<i>Il·lustracions:</i>	Caricatures mèdiques: "nuestros colegas"
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (188)
<i>Títol:</i>	REVISTA MÉDICA DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA
<i>Subtítol:</i>	Portaveu dels interessos mèdics d'aquesta província
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	Es publiquen 10 números, entre 1926-1928.
<i>Periodicitat:</i>	Quinzenal
<i>Impremta:</i>	Foment, Galió 26
<i>Format:</i>	18,5 X 26,5 cm.
<i>Fulls:</i>	20 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Racionalista, de línies rectes i netes. Cobertes de cartolina marró
<i>Idioma:</i>	Català i Castellà
<i>Director:</i>	Comitè de Redacció: Drs. Lluís Barberà Xaruch, cirurgia
<i>Col·laboradors:</i>	Tots els metges
<i>Continguts:</i>	Variats, en funció dels articles rebuts, de tipus clínic o professional. Moderada presència de publicitat farmacèutica.
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Canivell (190, 380-382); París BM (230); Colectivo BE1 (171)

<i>Títol:</i>	BOLETÍN DEL INSTITUTO PROVINCIAL DE HIGIENE
<i>Subtítol:</i>	Diputación de Tarragona
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1926-1930
<i>Periodicitat:</i>	Mensual
<i>Impremta:</i>	Antonio Cuscó
<i>Format:</i>	19,5 X 27,5 cm.
<i>Fulls:</i>	Variable
<i>Tipografia:</i>	Gòtica arcaïtzant a les cobertes, de color blau, amb l'escut provincial
<i>Idioma:</i>	Castellà
<i>Director:</i>	
<i>Col·laboradors:</i>	Sabater Vallès, J. Torredemé, P. Cartaña, Ricard Moragas, A. Frias Roig, J. Domènech
<i>Continguts:</i>	Articles de salut pública; Disposiciones oficiales; Noticias; Estadísticas; Publicaciones
<i>Il·lustracions:</i>	No
<i>Referències:</i>	
<i>Títol:</i>	ANALES DEL SANATORIO SABATÉ
<i>Subtítol:</i>	Anales del Sanatorio Quirúrgico de los Doctores Primitivo y Secundino Sabaté Barjau
<i>Publicada a:</i>	Tortosa
<i>Cronologia:</i>	Un sol exemplar de l'any 1929
<i>Periodicitat:</i>	Anyal
<i>Impremta:</i>	Talleres Heraldo de Tortosa
<i>Format:</i>	19 X 25 cm.
<i>Fulls:</i>	170 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Cobertes de color verd, amb un dibuix d'estil noucentista, signat per A. Cervetó
<i>Idioma:</i>	Castellà.
<i>Director:</i>	Drs. Primitivo i Secundino Sabaté Barjau; honorari: Dr. José Sabaté Andrés
<i>Col·laboradors:</i>	Antonio Segura, Primitivo i Secundino Sabaté Barjau, etc.
<i>Continguts:</i>	Deu articles en total, sobre temes de traumatologia, tocologia, laboratori, radioteràpia, etc. També publica les estadístiques de l'hospital de la Sta. Creu de Tortosa
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (52); París Biblioteca Medicina (84)
<i>Títol:</i>	ANUARIO DE ESPECIALIDADES MÉDICO-FARMACÉUTICAS
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	Un sol exemplar de l'any 1929
<i>Periodicitat:</i>	Anyal
<i>Impremta:</i>	M. Roca; Calió 26
<i>Format:</i>	12 X 18,5 cm.
<i>Fulls:</i>	666 pàgines
<i>Tipografia:</i>	A dos columnes, imprès sobre paper de bíblia
<i>Idioma:</i>	Castellà
<i>Director:</i>	
<i>Col·laboradors:</i>	Llistat descriptiu d'especialitats i productes farmacèutics, de diferents laboratoris nacionals i d'importació, amb la corresponent fitxa tècnica.
<i>Continguts:</i>	
<i>Il·lustracions:</i>	No
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (73)

<i>Títol:</i>	FULLES CLÍNICS - FULLS CLÍNICS. HOJAS CLÍNICAS
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Reus
<i>Cronologia:</i>	1931-1936 i 1940-1944
<i>Periodicitat:</i>	Irregular, 2 exemplar per any (11 exemplars en total). Trimestral a la segona època (14 exemplars en total)
<i>Impremta:</i>	Ferrando Editor, Arrabal Santa Ana, 35
<i>Format:</i>	17 X 24 cm.
<i>Fulls:</i>	30 a 46 pàgines
<i>Tipografia:</i>	Noucentista. Les cobertes de cartolina de color crema a una sola tinta
<i>Idioma:</i>	Català, a la primera època. Castellà, a la segona època
<i>Director:</i>	El Dr. José P. Savé a la segona època
<i>Col·laboradors:</i>	De la primera època Dr. Josep Briansó, Director de l'Institut Pere Mata
<i>Continguts:</i>	Són un recull de casos clínics, mèdics i quirúrgics, molt ben presentats, amb la història clínica, les exploracions complementàries, el tractament i l'evolució posterior
<i>Il·lustracions:</i>	Fotografies de casos clínics, anatomo-patològics i radiografies. També algun dibuix de tipus quirúrgic
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (335). Revista del Centro de Lectura, nº 263, p. 1635
<i>Títol:</i>	BOLETÍN DEL LABORATORIO QUIMIOTERAPÉUTICO DEL EBRO
<i>Subtítol:</i>	
<i>Publicada a:</i>	Tortosa
<i>Cronologia:</i>	1932-1936
<i>Periodicitat:</i>	
<i>Impremta:</i>	
<i>Format:</i>	
<i>Fulls:</i>	
<i>Tipografia:</i>	
<i>Idioma:</i>	Castellà.
<i>Director:</i>	
<i>Col·laboradors:</i>	
<i>Continguts:</i>	
<i>Il·lustracions:</i>	
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (186)
<i>Títol:</i>	PRÀCTICA MÈDICA
<i>Subtítol:</i>	Revista mensual de medicina de les comarques de Catalunya
<i>Publicada a:</i>	Tarragona
<i>Cronologia:</i>	Entre el 1933 i el 1936
<i>Periodicitat:</i>	Mensual (42 números)
<i>Impremta:</i>	Gràfiques Forès
<i>Format:</i>	22 X 16 cm.; posteriorment 26 X 17 cm.
<i>Fulls:</i>	variable
<i>Tipografia:</i>	Racionalista; cobertes en cartolina monocroma de diferents colors
<i>Idioma:</i>	Català
<i>Director:</i>	Comitè de publicació: Drs. Pere Bosch Solà, Lluís Delclòs i Daniel Recasens
<i>Col·laboradors:</i>	
<i>Continguts:</i>	Articles científics; Qüestions professionals; Esplai; Crònica; Revista de revistes; Notes terapèutiques. Publicitat mèdica i farmacèutica
<i>Il·lustracions:</i>	Fotografies en blanc i negre
<i>Referències:</i>	Colectivo BE1 (496)

Comentaris

Si bé el nombre de revistes és prou elevat, la seva continuïtat fou precària, per causes econòmiques o polítiques que afectaren als seus promotors. Així, trobem publicacions d'un sol número i altres amb més de trenta anys de vida.

La presentació fou, en general, força digna. La tipografia clara. La presentació atractiva, amb la inclusió de fotogràfics, radiogràfics, dibuixos i esquemes. Presència de publicitat: professional, farmacèutica o d'establiments sanitaris de la zona. Ús d'una o dues tintes. Cobertes de color.

Els continguts, de qualitat desigual, s'estructuren en seccions: científica, professional, bibliogràfica, legal, etc.

Els objectius que perseguïen eren: donar a conèixer el treball clínic i científic dels professionals i les institucions locals; divulgar les novetats mèdiques referents a bibliografia i de l'estranger; i actuar com a portaveu de les qüestions professionals.

Els col·laboradors són variats, amb professionals que en el transcurs del temps seran figures destacades de la medicina catalana com: Pere Nubiola, Lluís Sayé, Pere Domingo, Emili Mira, Jaume Aiguader, etc.

La temàtica tractada inclou la majoria de les especialitats mèdiques i quirúrgiques del moment.

Respecte a l'idioma, es nota la influència del moment històric i social del país. La recuperació de la llengua catalana, en l'àmbit de la comunicació científica, és palesa en la dècada dels anys 30. Trobem 9 publicacions en castellà; 2 en català i 4 mixtes.

En relació al lloc de publicació: 8 a Reus, 4 a Tarragona i 3 a Tortosa, com a mostra de la vitalitat de cada una d'aquestes poblacions.

Hi ha tres revistes que no hem estat capaços de trobar en cap hemeroteca per poder consultar algun exemplar. Les incloem perquè apareixen citades en algun repertori bibliogràfic de referència, i ajuden a completar la panoràmica exposada.

Hens ací algunes portades d'unes quantes revistes esmentades en aquesta comunicació; queden reproduïdes en les pàgines següents.

64 (1887-1937) (1887-1937) 27-01

Año II

Reus Febrero de 1888

Núm. 8

LA MEDICINA CONTEMPORÁNEA

Revista Médica de Reus

Organo de la clase Médico-farmacéutica de la provincia de Tarragona

PERIÓDICO MENSUAL

DIRECTOR:

DR. FRANCISCO GRAS FORTUNY,

MÉDICO-OCULISTA

MEDICO DIRECTOR DE LAS ESCUELAS PÚBLICAS MUNICIPALES DE REUS

COLABORADORES

DR. ANGEL CAMPOS, *Espectador en enfermedades de reumatismo y virus de la Sífilis.*

• S. CARDENAL, *Director del Hospital de Sta. Ana, del Sagrado Corazón de Jesús de Reus.*

• ANTONIO CONSTANTÍ, *Director de Méd. de Reus.*

• JAIMÉ FERRÁN *Director del Instituto Microbiológico Municipal de Barcelona.*

DR. JUAN GINE, *Oculista de Medicina de la Universidad de Barcelona.*

• OSÓ, *Segundo Médico-Delante de Madrid.*

• BARTOLOMÉ ROBERT, *Quirujano de Medicina de la Universidad de Barcelona.*

• RAFAEL RODRIGUEZ MENDEZ, *Docente de Medicina de la Universidad de Barcelona.*

Administrador:

D. EMILIO BRIANSÓ

MÉDICO DE LA CASA DE CARIDAD DE REUS

CORRESPONDENCIA Y CAMBIOS. MONTEOLS, 20, REUS

SUMARIO

Reflexiones sobre las hemorragias uterinas, por D. Emilio Briansó.—Contribución al estudio de las toxemias hipodérmicas, por el Dr. Gras Fortuny.—Resumen del movimiento científico habido en el último semestre del año 1887 (continuación).—Bibliografía.—HIGIENE Y MEDICINA DOMESTICAS.—NOTICIAS MÉDICAS.—SECCION OFICIAL.—Estadística Demográfica.—Reus.—Nuevas publicaciones recibidas.

Imprenta de SABATER, Plaza del Rey, núm. 10.

Director: **A. OLIVERES**

Revista de la Sección de Oculología de la Facultad de Medicina de la Universidad de Barcelona

Hojas mensuales de oftalmología

Revista de medicina ocular

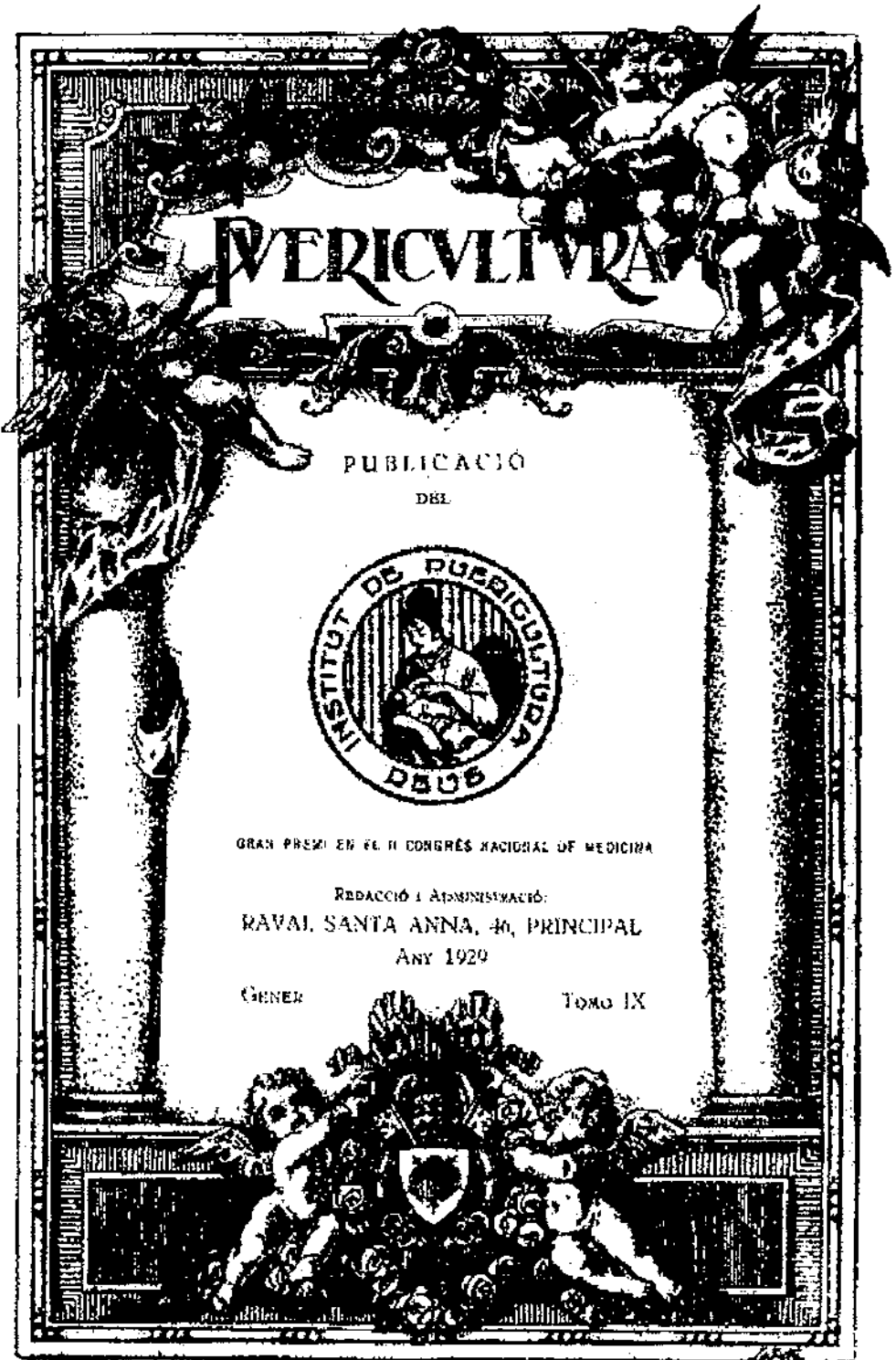
COLABORADORES

R. del Castillo
Catedrático de Oftalmología y Director del Instituto de Oftalmología de Barcelona	J. Galczowski
Prof. Clínico de Oftalmología en Varsovia	Gams Pinto
Director del Inst. Ocul. de la Universidad de Madrid	
S. Ganclo Mansilla
Catedrático de Oftalmología y Director de Madrid	Kalt
Prof. Clínico de Oftalmología en Viena	Marin
Profesor Clínico de Oftalmología en Almería	A. Mercader
Profesor Clínico de Oftalmología en Reus
Pflugk
Prof. Clínico de Oftalmología en Gotinga (Alemania)	F. Riesen
Catedrático del Hospital de San Tránsito de la Universidad de Gotinga	Sanchez Aguilera
Prof. Clínico de la Universidad de Granada	Terrin
Catedrático del Hospital de los Hombres de la Universidad de París
G. del Toro
Catedrático de la Real Academia de Medicina de Madrid	Traut
Prof. Clínico de Oftalmología en Stuttgart	Widauer
Prof. Clínico de Oftalmología en Berna	
E. Wieden
Catedrático de Oftalmología en Viena	J. Wieden
Catedrático de Oftalmología en San Juan de los Ríos (España)		

ABRIL 1903

Toda la correspondencia así como el cambio de suscripciones al Director, **J. A. OLIVERES**, calle del Temple, 1.—TORTOSA.

pràctica mèdica

revista mensual de medicina de les
comarques de Catalunya

Aquest número conté:

«Els hospitals medievals catalans»

per ENRIQUE APOSTOL (1894-1963)

Any III

MARÇ 1937

Núm. 27

Any XXXII :: Núm. 346

MAIG 1951

BUTLLETÍ DEL COL·LEGI OFICIAL DE METGES DE TARRAGONA

PUBLICACIÓ MENSUAL

Sr. D. *Fernan Sabaté*

Metge - Cirurgià

Boley

Balneari "Villa Engracia"

(Espuga de Francolí)

A 600 metres s/m i a 1/2 kilòmetre de POBLET. Aigua de la "Font del Ferro": Guareix l'andèmia, clorurèmia, neurastènia, hemofília, metritis. Magnífics efectes en els convalescents y post-operats.

Obert l'Hotel "Villa Engracia." (Xalet)

Informes en el Balneari, Teléf. n.º 5 de Espuga
i a Barcelona, carrer Bruch, 114, Teléf. 70.611

Ad. (40.2) Tarr. (05) (16.11.27) Reus - 10 R

ANY II

REUS 1 DE DESEMBRE DE 1927

NÚM. 8

REVISTA MÈDICA DE LA PROVÍNCIA DE TARRAGONA

PORTAVEU DELS INTERESSOS MÈDICS D' AQUESTA PROVÍNCIA

EN SON COL·LABORADORS
TOIS ELS METGES

DIRECCIÓ I ADMINISTRACIÓ: GALIÓ, 26 - REUS
SURT DE 1 I DE 15 DE CADA MES

Dels treballs que publiqui en
son responsables llurs autors

ENOFOSFORINA SERRA

Es el reconstituient més ràpid :: Re-
força al dèbil i escurça les conva-
lències :: Retorna la salut, el benes-
tar i l'alegria :: Es prepara amb
moscatell puríssim elaborat amb tota
cura en la nostra fàbrica

❖ ❖

DEMANI'S EN FARMA-
CIES I DROGUERIES

❖ ❖

FABRICA DE PRODUCTES
FARMACEUTICS

d'Antoni Serra Pàmies

Reus